

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1107623/1

בבית הדין הרבני ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב יצחק אלמליח, הרב אליהו הישריק, הרב אברהם שינדלר

המערער: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד ליאן קהת ועו"ד גילור נחום)

נגד

המשיבה: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד איימי בכור בוני ועו"ד עדי ברקוביץ)

הנדון: נקיטת לשון ברורה בפס"ד והימנעות מהטלת דופי בנתבע אף ללא הוראה מעשית

פסק דין

בפנינו ערעור הבעל על החלטת בית הדין האזורי מיום כ"ב במרחשוון תשע"ז (23.11.16) (שקבעה כדלהלן:

בפנינו תביעת האישה לגירושין.

הצדדים פרודים, לאישה טענות על אלימות – דבר שלא הוכחש, ואף הייתה הודאה מכללא שהבעל היה עצור מספר ימים על אלימות.

לדברי הבעל, האישה טמנה לו מלכודת.

הבעל נמצא רוב הזמן בצרפת.

כמו כן האישה שומרת מצוות והבעל לא, ויש חילוקי דעות קשים ביניהם.

לאחר העיון, בית הדין פוסק כי על הצדדים להתגרש, ועל הבעל לתת גט לאשתו ולא לעגן אותה.

יש לקבוע תאריך לסידור גט בהתאם.

בית הדין קובע כי אין לכרוך את הרכוש עם תביעת סידור הגט.

פרטי התיק בקצרה

מדובר בזוג – שניהם אזרחי צרפת שנישאו זה לזו כדת משה וישראל בשנת 1996 בצרפת. לבני הזוג שלושה ילדים – שניים מהם קטינים. הצדדים התגוררו במשך שנים בצרפת, בשנת 2014 עלו הצדדים וילדיהם לישראל, ומאז גרו בירושלים.

ביום ד' בתמוז תשע"ו (10.7.16) הגישה האישה תביעת גירושין בבית הדין הרבני האזורי, וכן תביעה להחזקת הילדים. ביום ח' בתמוז תשע"ו (14.7.16) הגישה האישה תביעת מזונות אישה וילדים לבית המשפט.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בכתב התביעה לגירושין שהגישה האישה לבית הדין הרבני ביססה האישה את תביעתה על שתי עילות. עילה מס' 1: אי־קיום יחסי אישות במשך שמונה חודשים. עילה מס' 2: הודעת הבעל שברצונו להישאר בצרפת. בכך, לטענתה, יש חשש עגינות.

ביום ו' בתמוז תשע"ו (12.7.16) הוצא, לבקשת האישה, צו עיכוב יציאה מן הארץ כנגד הבעל.

ביום י"ג בתמוז תשע"ו (19.7.16) ניתנה החלטת בית הדין שעיכוב היציאה יבוטל אם יפקיד הבעל 50,000 דולר כערבות. ביום כ' באב תשע"ו (24.8.16) הוסיף בית הדין תנאי נוסף לביטול עיכוב היציאה – שהבעל יפקיד גט בבית הדין.

כפועל הפקיד הבעל הרשאה לגט – "כתבו ותנו" וכן 50,000 דולר, ובית הדין ביטל את עיכוב היציאה.

ביום כ"ב במרחשוון תשע"ז (23.11.16) התקיים דיון בבית הדין הרבני בתביעת הגירושין של האישה. בדיון זה העלתה האישה כעילת גירושין טענה על אלימות של הבעל נגדה: היה אירוע מסוים בסוף חודש יולי הנ"ל, בין הצדדים, שבסופו הזמינה האישה משטרה והתלוננה כנגד הבעל. הבעל נעצר ליומיים, ושוחרר בכפוף להרחקתו. ביום כ"ו בתשרי תשע"ז (28.10.16) (הגישה האישה בקשה לצו הגנה, והבעל הורחק למשך ארבעים וחמישה יום.

דיון זה היה הדיון היחיד שהתקיים בתביעת הגירושין ומיד לאחר הדיון באותו יום ניתנה החלטת בית הדין נשואת הערעור, שהובאה לעיל במלואה.

ביום כ"א בכסלו תשע"ז (21.12.16) התקיים דיון לסידור גט. הבעל לא הסכים ליתן גט.

ניתנה החלטה שבה, בסעיף ב', נאמר: "יש לקבוע דיון בהרכב מלא, על מנת לדון בתביעת האישה לקבל את גיטה."

בהתאם לכך נקבע לצדדים דיון ליום י"ג באייר תשע"ז (9.5.17).

טענות המערער

עיקר טענת באי כוח המערער היא על כך, שלא התקיים כל דיון ענייני בגוף תביעת הגירושין. לא נשמעו הוכחות ולא נקבע כל דיון להוכחות. הא כיצד אם כן החליט בית הדין את מה שהחליט, שעל הבעל ליתן גט לאשתו, והרי כל טענות האישה הוכחו על ידי הבעל, ולא הובאו או נשמעו כל הוכחות. לדברי באי כוח המערער, כל הטענות שהועלו בכתב התביעה מוכחות. גם הטענה החדשה שהועלה בדיון בבית הדין האזורי אודות אלימות כביכול, מוכחשת, ואדרבה האישה היא שהגישה תלונת שווא במשטרה. מכל מקום, עיקר הערעור על אי קיום הדיון כפי האמור להיות בדיון להוכחות. הוכחות כלל לא הובאו, ועל סמך מה הטילו על הבעל לגרש את אשתו, הוא מעונין בשלום בית.

תגובת המשיבה

הבעל רוצה להתגרש. לדבריה, הוא עצמו כתב זאת. בנוסף, העלתה ב"כ המשיבה טענה חדשה כי הבעל בוגד באשתו ויש לו אישה אחרת. יש גם פער בין הצדדים: היא התקרבה לדת והוא חילוני ובמצב זה, לדבריה, הם אינם יכולים להיות נשואים.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דיון

ניתוח של הנתונים העומדים בפנינו מורה לכאורה כי היה עלינו לומר שהדיון בערעור מתייטר, וזאת משתי סיבות שונות.

מהות ההחלטה נשואת הערעור

ראשית דבר עלינו לברר מה נאמר בהחלטת בית הדין קמא. נצטט שוב את החלק האופרטיבי בהחלטה:

לאחר העיון בית הדין פוסק כי על הצדדים להתגרש ועל הבעל לתת גט לאשתו ולא לעגן אותה.

יש לקבוע תאריך לסידור גט בהתאם.

בית הדין קובע כי אין לכרוך את הרכוש עם תביעת סידור הגט.

זוהי החלטה שהסתום בה מרובה על המפורש, אם יש בכלל מפורש בהחלטה זו.

המתכונן בהחלטה לא יוכל לדעת מהי כוונת בית הדין. האם ב"חיוב גט" עסקינן או אולי ב"המלצה" או שמא אין זו אלא "עצה טובה" או אולי המדובר ב"חוות דעת" מקצועית של דיני בית הדין הנובעת מניתוח של המצב על פי ראיות עיניהם במסגרת ניסיונם הרב כמומחים לענייני חיי משפחה?

כל אלו לא נתבארו והם בחזקת תורת הנסתר.

למעשה ניסוח זה מביא אותנו לכך שבפנינו החלטה שאינה מחזיקה אפילו את עצמה.

לפחות אפשרות אחת ירדה מהפרק על פי דברי הדיין בדיון שהיה ביום כ"א בכסלו תשע"ז (21.12.16) ושאליו הוזמן הבעל לגט: בדיון נאמרו ונכתבו בפרוטוקול הדברים דלהלן, שאמנם הורידו את אפשרות ה"חיוב" אך גם מתוך דברים אלו רואים אנו את התחבטותו הקשה של בית הדין עצמו עם הניסוח של ההחלטה ומהותה:

הופיעו הצדדים ובאי כוחם.

באי כוח האישה: יש חיוב גט.

בית הדין: אין חיוב, כתוב שעל הצדדים להתגרש.

הבעל: אם אני לא חייב אז אני לא רוצה.

בית הדין: אתה צריך להתגרש אבל לא כתוב שאתה חייב.

דבר זה חזר ונשנה גם בהחלטה שנתן בית הדין באותו יום: "ביום כ"ב במרחשוון תשע"ז (23.11.16) הורה בית הדין כי על הצדדים להתגרש ועל הבעל לתת גט לאשתו, אך בית הדין לא הורה על חיוב בגט."

כלומר: בית הדין מעיד כי אין בהחלטה זו כל "חיוב גט" על הבעל. אך עדיין רבה תעלומה, שהרי אם חיוב אין, מדוע ועל בסיס איזו הלכה או דין כתב בית הדין כי "על הבעל לתת גט לאשתו ולא לעגן אותה". אם "חיוב" אין, עיגון מניין? סתמו חברי בית הדין ולא פירשו.

לכאורה, אם כן אין בכלל על מה לערער. שהרי אין בהחלטה זו כל דבר המחייב את הבעל ליתן גט?

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

דברים אלה נאמרו על ידי בית הדין הגדול כבר בעת הדיון, עת ניסה לברר על מה תלונתו של הבעל המערער אם מעולם לא הוטל עליו חיוב כלשהו.

אלא, שמאחר שדווקא אי־הבהירות של לשון זה יכולה שתביא לצעדים נגד הבעל, כדי למנוע כל חשש אפשרות כזו יש מקום לערער על כך.

ובמה דברים אמורים?

בחוק בתי דין רבניים (קיום פסקי דין של גירושין) התשנ"ה – 1995 בסעיף 1 (א) ו(ב) נאמר:

(א) קבע בית דין רבני, בפסק דין או בהחלטה (בחוק זה: פסק דין) שאיש ייתן גט לאשתו, והאיש לא קיים את פסק הדין, רשאי בית הדין, במטרה להביא לקיום פסק הדין, ליתן נגדו בהתאם להוראות סעיף 4, צו הגבלה כמשמעותו בסעיף 2, צו הגבלה בדרך של עיכוב או שלילה של גמלה או קצבה כמשמעותו בסעיף 2 א או צו הגבלה בדרך של מאסר כפיה כמשמעותו בסעיף 3 או צו הגבלה בדרך של בידוד בהתאם להוראות סעיף 3א (להלן: צו הגבלה).

(ב) לעניין סעיף זה, אין נפקה מינה אם ננקטה בפסק הדין לשון של כפיה, חובה, מצווה, הצעה או לשון אחרת.

היות שעל פי האמור בס"ק (ב) אין צורך בלשון "חיוב" כדי להוציא צו הגבלה, הרי שאותה החלטה נשואת הערעור, עלולה להביא למצב של הטלת סנקציות. מכאן שיש לבאי כוח המערער על מה לערער.

נכון הוא שעל פי אמת מידה הלכתית יש נפקות גדולה בין הלשונות השונים ובוודאי שלא כל לשון המופיע בהחלטה של בית דין גורר אחריו הטלת סנקציות על פי ההלכה, אבל עדיין אם יפרש מאן דהו את הלשון הסתמית של בית הדין כ"מצווה", כי אז למשל יוכל בית הדין לדון על הטלת הרחקות דרבנו תם וצווי הגבלה. אכן אם הכוונה למשל ל"הצעה" בלבד אין מקום להטלת צווי הגבלה על פי ההלכה. אך כפי שאמרנו, לשון זה שלא ניתן לעמוד עליו מה טיבו, עלול להביא לפרשנות לא נכונה שתגרור צעדים אשר אינם כשרים על פי ההלכה.

לפיכך, יש מקום, ולו מטעם זה בלבד, להביא לבטלותה של החלטה המנוסחת בלשון זה. לשון, שאינו מאפשר בעצם לדעת מה היא החלטה הניצבת בפנינו, וממילא לאחר החלטה כזו נמצאים אנו במצב שאין אנו יודעים מה, אליבא דבית הדין קמא, עלינו לעשות.

כל החלטה או פסיקה אמורה להיות ברורה, ובפרט שיהיה ברור לכל מה הן ההוראות המעשיות הנובעות מההלכה. שהרי אין החלטה או פסק דין של בית דין בישראל נאמרים בגדר של "אמירת שיעור", אלא בתורת "מורי הוראה בישראל". הוראה – כשמה כן היא, שיש בה אמירה ברורה במסגרת "ואת המעשה אשר יעשון". הצדדים אמורים לצאת מבית הדין בסופו של יום עם פתרון ברור לבעייתם, אם לחיוב ואם לשלילה, ולא להישאר במצב של "תלוי ועומד" ללא ידיעה מה עליהם לעשות בפועל.

על הדיין להגיע למסקנה על פי שיקול דעתו ההלכתי, בכל מקרה שהוכח לפניו, אם יש "חיוב" או שמא רק "המלצה" או "עצה". ובהתאם לכך לבטא זאת בהחלטה באופן חד וברור. סבר הדיין כי אין חיוב, יכתוב ברורות "אין עילה להטיל חיוב בגט על הבעל" או "על האישה". סבר הדיין כי יש ליעץ לצדדים להתגרש, יאמר גם זאת בשפה ברורה: "במקרה זה אין עילה

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

להטיל חיוב בגט. אולם לדעת בית הדין במצב חיי הנישואין כפי שהם כיום, העצה הטובה היא לצדדים לסיים את מערכת הנישואין בדרך של גירושין. גם אם סבור הדיין כי בעיניו עילה לחיוב בגט היא "חוסר התחלת בהמשך מצב הנישואין שהגיעו למבוי סתום" – בהחלט יכול הוא לסבור כן, ובלבד שיכתוב בשורת ההוראות למעשה כי יש בפניו "חיוב לגט". כל אלו רק דוגמאות שאינן בגדר "כזה ראה וקדש", אך הן מבטאות את רוח הדברים שכתבנו.

באופן כזה שההחלטה תהיה ברורה לא יבוא אף בית דין אחר לטעות במקרה כזה או אחר ולהטיל צווי הגבלה במקום שעל פי ההלכה אין להטילם. מאידך גיסא, החלטה הנכתבת בלשון הסובל פירושים שונים היא פתח לטעויות בהלכה.

קביעת מועד לדיון נוסף בבית הדין האזורי אינה מיתרת את הדיון הערעור על ההחלטה שכבר ניתנה, לטענת המערער, ללא דיון כנדרש

כפי שהובא לעיל, לאחר הגשת הערעור לבית הדין הגדול, נתן בית הדין האזורי החלטה ביום כ"א בכסלו תשע"ז (21.12.16) כדלהלן: "יש לקבוע דיון בהרכב מלא על מנת לדון בתביעת האישה לקבל את גיטה." ובהתאם לכך נקבע מועד לדיון ליום י"ג באייר תשע"ז (9.5.17).

לכאורה, בכך מתייתר כל הערעור, שהרי מאחר שכל עיקר טענת באי כוח של המערער היא שלא ניתן לו יומו בבית הדין האזורי, שהרי לא נתקיים דיון ענייני ובעיקר – לא היה שלב של דיון להוכחות, ולא הובאו כאלה כלל. אם כך, משבא דבר זה על תיקונו בכך שהוחלט בדיעבד לקבוע מועד לדיון בהרכב מלא "בתביעת האישה לקבל את גיטה", הרי בכך נתמלאה בקשת באי כוח המערער. מה עוד שמלשון ההחלטה הנ"ל עולה כי בית הדין האזורי מאשר בעצם כי עד עתה לא התקיים דיון בתביעה לקבל גט, וממילא פירושו של דבר הוא כי עד עתה לא נאמרה כל מילה על ידי בית הדין האזורי ביחס להטלת "חיוב גט" על הבעל. וזה ייעשה רק לאחר שיתקיים דיון בתביעה זו, על פי כל כללי הדיון בתביעה לגט.

אולם, נראה כי גם בכך אין די להסיר את הערעור, ומשתי סיבות:

האחת זהה למה שנכתב לעיל ביחס לדרך הראשונה, שלכאורה הדיון מתייתר כי כלל אין כאן חיוב בגט. על כך הבאנו כי יש בלשון זה משום חשש להפעלת סנקציות לפחות על פי הכתוב בחוק. דברים אלו נכונים גם ביחס לטענה הנוכחית, כאילו הדיון בערעור מתייתר משום שנקבע דיון. ולא היא. הערעור הוא על מצב הפסיקה הקיימת, ואף אמנם אם "חיוב" אין כאן אך עדיין יש פסיקה של בית הדין – אמנם בלשון רכה יותר, אך עדיין היא פסיקה המטילה על הבעל משימה כל שהיא. וכפי שכתבנו לעיל, זהו לשון שהחוק מכיר בו – וגם חלק מבתי הדין – כעילה להטלת סנקציות. לפיכך, וודאי שיש צורך בדיון על הערעור על טענת הבעל כי אינו מוכן שיהא כנגדו פסיקה, ולו בלשון הנוכחי, כל עוד יש אפשרות שבכוחה להטיל הגבלות על הבעל, ועל כך הוא עותר לבטל החלטה זו.

הסיבה השנייה שבגינה אין לייתר את הערעור אלא עלינו לדון בו היא לשון ההחלטה שכתב בית דין בישראל, המציג ומראה את הבעל במבט שלילי. ובמה דברים אמורים? יש לראות את כל לשון ההחלטה של בית הדין ונחזור עליו שוב "בית הדין פוסק כי על הצדדים להתגרש, ועל הבעל לתת גט לאשתו ולא לעגן אותה". כלומר, גם אם נסכים כי אין בלשון זה פסיקה של "חיוב לגט", וגם אם נאמר שלא תהיה בכך עילה להטלת סנקציות, עדיין אין ספק

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

שהתדמית שקיבל הבעל היא "שלילית" ביותר. איך שלא נקרא את החלטה זו נשואת הערעור, דבר אחד ברור עולה ממנה, כי בפנינו בעל אשר בית הדין קבע כי הוא בעל "המעגן את אשתו". אין זה דבר שבשגרה שבית דין בישראל קובע על צד מסוים כי הוא "המעגן". אין חולק שבכך ספג הבעל תדמית שלילית – בחברה, בקהילה ובכל מקום, ודבר זה אף יכול לרדוף אותו לאורך ימים – תדמית שלדברי הבעל נקבעה שלא על פי כל כללי הדיון בלי שניתן לו יומו ובלוי הובאו הוכחות כלשהן לקביעה זו. צד שעליו נכתבו בפסיקה של בית דין בישראל מילים אלו זכאי בהחלט לעתור למחיקת מילים אלו כל עוד, לדבריו, לא היה מקום לאמירה כזו על ידי בית הדין. לפיכך, ברור שיש מקום רב לעתירת הבעל בערעור לבטל את פסק דין זה כליל. פועל יוצא מכך הוא שיש לדון בערעור שהוגש על ידי באי כוח הבעל.

לגוף הערעור

עיקר טענת באי כוח המערער-הבעל היא על שלא נתקיים כל דיון ענייני בשאלת הגט, לא הובאו הוכחות כלל, ולא התקיים דיון הוכחות. המערער מבקש את יומו בטרם יוכרע דינו.

עיינו בפרוטוקול הדיון שהתקיים בבית הדין האזורי. אכן הנתונים כפי שהם מופיעים מאשרים טענה זו של הבעל. טרם מתן החלטה זו – נשואת הערעור, התקיים דיון אחד בלבד שמוצה כולו בעשרים שורות פרוטוקול בלבד (עמוד אחד) ובתוכן: שלוש שורות שבהן נשמעה עמדת באי כוח האישה-התובעת וארבע שורות שבהן נשמעה עמדת באי כוח הבעל-הנתבע. בנוסף, חמש שורות עסקו בענייני בירור טכני על הגשת תביעת הרכוש והשלשת גט (הבעל השליש 'כתבו ותנו') ועל גובה הערבות שהעמיד הבעל.

מה שברור הוא כי מלבד טענות סתמיות של שני הצדדים שנשמעו בשורות מועטות אלו ללא כל חקירה של בית הדין ולא של באי כוח הצדדים – טענות שלא נתמכו בשום ראיה או אסמכתא – מלבדן לא היה כל עיסוק בתביעה זו, וההחלטה ניתנה באותו יום. ברור, שבהליך דיוני שבו לא מובאות כלל ראיות אלא אך גרסה מול גרסה, עמדת התובעת מול עמדת הנתבע, אין כל אפשרות להביע כל דעה מה היה או לא היה. הצדדים העלו טענות עובדתיות סותרות, ומשכך לא היה מקום ליתן כל פסיקה ואף לא אמירה, ביחס למקרה שהובא בהליך קצר ומזורז בפני בית הדין והיה בו רק דיון אחד שיכול להיות מוגדר לכל היותר כ"קדם דיון".

בשלב זה של ההליך המשפטי לא היה מקום להסיק כל מסקנה ביחס למקרה זה ובוודאי שלא להכתיר את הבעל כמי שמעגן את אשתו אם לא ייתן לה גט, ולו בצורה של אמירה ולא כפסיקה של חיוב.

לפיכך יש לקבל את הערעור ולבטל את החלטת בית הדין האזורי נשואת הערעור.

החלטה

על פי האמור מוחלט:

הערעור מתקבל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

החלטת בית הדין האזורי מיום כ"ב במרחשוון תשע"ז (23.11.16) – מבוטלת.

בית הדין האזורי יקיים דיון ביום י"ג באייר תשע"ז (9.5.17) בהרכב מלא, וידון בתביעת האישה לגירושין, הכול כפי שקבע בהחלטתו מיום כ"א בכסלו תשע"ז (21.12.16) לרבות שלב חקירות והוכחות כפי שיתבקש.

ניתן לפרסם פסק דין זה בהשמטת פרטים מזהים של הצדדים.

הרב אליהו הישריק

אנו מצטרפים.

הרב אברהם שינדלר

הרב יצחק אלמליח

נפסק כאמור.

ניתן ביום ח' בניסן התשע"ז (4.4.2017).

הרב אברהם שינדלר

הרב אליהו הישריק

הרב יצחק אלמליח